

Jerzy Rajski

Nowa ustawa o obywatelstwie polskim

Palestra 6/6(54), 52-61

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JERZY RAJSKI

Nowa ustawa o obywatelstwie polskim

Uchwalona przez Sejm PRL w dniu 15 lutego 1962 r. ustawa o obywatelstwie polskim (Dz. U. Nr 10, poz. 49) uchyli w dniu 21 sierpnia br. obowiązującą obecnie w tym zakresie ustawę z dnia 8 stycznia 1951 r. (Dz. U. Nr 4, poz. 25).

Ustawa z dnia 8.I.1951 r. była pierwszym aktem powojennego ustawodawcy, mającym na celu przystosowanie naszego prawa o obywatelstwie do nowych założeń polityczno-ustrojowych państwa.¹ Spełniła ona w szczególności swe zadanie na polu uporządkowania wielu spraw z zakresu prawa o obywatelstwie polskim, związanych w szczególności ze zmianą granic naszego państwa. Jednakże ustawa ta nie uregulowała szeregu zagadnień, a inne unormowała niekiedy w sposób niezbyt ściśle lub zbyt formalistyczny, w związku z czym powstały w praktyce liczne trudności. Wyciągając wnioski z niedomagań dotychczasowych przepisów oraz biorąc pod uwagę nowe potrzeby powstałe pod naporem istotnych przeobrażeń politycznych i społecznych, jakie dokonały się od 1951 r. w naszym kraju, jak również i te potrzeby, które uzasadnione są względami stale rozwijającej się współpracy międzynarodowej (w szczególności koniecznością wzmocnienia więzów wspólnoty z naszymi rodakami przebywającymi za granicą) — ustawodawca dokonał poważnych zmian w naszym prawie o obywatelstwie.

Nowa ustawa, normując prawo o obywatelstwie polskim, a więc sposób jego nabywania, utraty, kompetencje w tym zakresie organów władzy i administracji oraz tryb postępowania, budzi zrozumiałe zainteresowanie nie tylko wśród prawników, ale również wśród ogółu społeczeństwa, i to zarówno w kraju, jak i za granicą w ośrodkach polonijnych. Jest ona wymownym dowodem prawidłowego i słusznego uwzględniania nowych zjawisk i zagadnień powstałych na tle postępującego procesu demokratyzacji naszego życia polityczno-społecznego. Stwarza ona szerokie możliwości wyrażania swej woli przez określone kategorie osób przy wyborze obywatelstwa polskiego lub innego państwa, zapewnienia osobom narodowości polskiej lub pochodzenia polskiego, powracającym do Polski i posiadającym obywatelstwo obce, nabycie z mocy prawa obywatelstwa polskiego oraz znacznie upraszcza i odformalizowuje odpowiedni tryb postępowania.

¹ Ustawa powyższa uchyliła ustawę z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 7, poz. 44), będącą pierwszym w naszej historii aktem ustawowym, który po przeszło wiekowej niewoli stworzył zasady prawa o obywatelstwie polskim.

Stanowi ona nadto z punktu widzenia techniki legislacyjnej akt ustawowy znacznie doskonalszy od swej poprzedniczki. W zasadzie brak jest w nowej ustawie niejasnych sformułowań i tych licznych luk, jakie znajdują się w dotychczas obowiązującej ustawie z 8.I.1951 r. Nowa ustawa jest poza tym znacznie precyzyjniejsza, dokładniejsza i bardziej szczegółowa. Reguluje nie tylko kwestie, które były przez poprzednie ustawodawstwo w ogóle pominięte, lecz także i te, które dotychczas unormowane były w aktach odrębnych niższego rzędu, bo w rozporządzeniach Rady Ministrów (np. zagadnienie właściwości władz do orzekania w sprawach obywatelstwa).

Ustawa z 15.II.1962 r. dzieli się na 5 rozdziałów, z których pierwszy określa, kto jest obywatelem, drugi zajmuje się nabyciem, a trzeci utratą obywatelstwa polskiego, czwarty reguluje właściwość organów, ostatni zaś zawiera przepisy przejściowe i końcowe. W tej też kolejności wydatkuje się rzeczą celową omówienie podstawowych założeń ustawy, w najogólniejszych, rzecz jasna, zarysach. Bogata bowiem problematyka zawarta w tym akcie prawnym, stanowiącym niejako kodeks prawa obywatelstwa polskiego, wymaga szczegółowych i odrębnych opracowań. W niniejszym opracowaniu ograniczyć się muszę w zasadzie jedynie do uwag natury komentatorskiej, dokonując co najwyżej (tylko gdzieindziej) konfrontacji nowych rozwiązań z tymi, jakie znaleźć można w obowiązującej jeszcze ustawie o obywatelstwie polskim z 8.I.1951 r.

Obywatele polscy

Zgodnie z art. 1 ustawy, w dniu jej wejścia w życie obywatelami polskimi są wszystkie osoby, które mają obywatelstwo polskie na podstawie dotychczasowych przepisów.

Ustawa wychodzi przy tym z założenia posiadania jednego tylko obywatelstwa stwierdzając, że obywatel polski w myśl prawa polskiego nie może być jednocześnie uznawany za obywatela innego państwa (art. 2).² Ustawa formułuje też jasno zasadę, że zawarcie związku małżeńskiego przez obywatela polskiego z osobą nie będącą obywatelem polskim nie powoduje zmian w obywatelstwie małżonków; również zmiana obywatelstwa przez jednego z małżonków nie pociąga za sobą zmiany obywatelstwa drugiego z nich (art. 3).

Z zasady, że można mieć jedno tylko obywatelstwo, wyciąga ustawa szereg ważnych konsekwencji. I tak nadanie obywatelstwa polskiego cudzoziemcowi zgodnie z brzmieniem art. 8 ust. 3 może być uzależnione od złożenia dowodu utraty lub zwolnienia z obywatelstwa obcego. Podobnie przyjęcie od cudzoziemki, która zawarła związek małżeński z obywatelem polskim, oświadczenia, przez które nabywa ona polskie obywatelstwo, może być uzależnione od złożenia dowodu utraty lub zwolnienia z obcego obywatelstwa (art. 10 ust. 2).

² Oznacza to, że w świetle obowiązujących przepisów ustawodawstwa polskiego nie ma żadnego znaczenia prawnego fakt przyjęcia przez obywatela polskiego obcego obywatelstwa bez uzyskania zwolnienia go z obywatelstwa polskiego.

Wreszcie nie są obywatelami polskimi osoby, które nabyły obywatelstwo polskie na podstawie art. 2a i 3 ust. 2 ustawy z dnia 20 stycznia 1920 r. o obywatelstwie Państwa Polskiego, jeżeli posiadają obywatelstwo państwa obcego i zamieszkują za granicą (art. 19). Chodzi tu o generalne zwolnienie z obywatelstwa polskiego osób, które nabyły je w wyniku przyłączenia do Polski w 1938 r. terenów Śląska Zaolziańskiego, Spiszu i Orawy.

Nabycie obywatelstwa polskiego

Współczesna praktyka prawna zna dwa sposoby nabycia obywatelstwa:

- a) sposób pierwotny, czyli przez urodzenie, tj. niezależnie od woli nabywającego, oraz
- b) przez nadanie, czyli na żądanie lub za zgodą nabywającego w trybie przewidzianym ustawą (naturalizacja).

Z pierwotnych sposobów nabycia obywatelstwa polskiego ustawa wysuwa — jako zasadniczy sposób nabycia — nabycie z mocy prawa krwi (*ius sanguinis*). Art. 4 stwierdza, że dziecko nabywa obywatelstwo polskie przez urodzenie, gdy:

- 1) oboje rodzice są obywatelami polskimi albo
- 2) jedno z rodziców jest obywatelem polskim, a drugie jest nieznanne lub nieokreślone jest jego obywatelstwo albo nie ma ono żadnego obywatelstwa.

Ustawa stosuje również w czystej formie *ius soli*, ale tylko w stosunku do dzieci urodzonych lub znalezionych w Polsce, których rodzice są nieznanymi lub nieokreślonymi jest ich obywatelstwo albo nie mają oni żadnego obywatelstwa (art. 5).

Dziecko rodziców, z których jedno jest obywatelem polskim, a drugie obywatelem innego państwa, nabywa zgodnie z art. 6 ustawy obywatelstwo polskie przez urodzenie. Rodzice mają jednak prawo w ciągu trzech miesięcy³ od dnia urodzenia się dziecka złożyć przed właściwym organem oświadczenie, że pragną, aby ich dziecko miało obywatelstwo tego państwa obcego, którego obywatelem jest drugie z rodziców. Warunkiem skuteczności takiego oświadczenia jest to, żeby prawo obcego państwa zezwalało dziecku na nabycie w tej drodze jego obywatelstwa (art. 6 ust. 1 in fine). Inaczej bowiem dziecko mogłoby się stać bezpaństwowcem, wyraźną zaś tendencją naszego ustawodawcy jest zapobieganie tworzeniu się nowych wypadków bezpaństwowości.

W braku porozumienia między rodzicami każde z nich może zwrócić się w ciągu trzech miesięcy (art. 8 pkt 2 ustawy z 1951 r. przewidywał termin znacznie krótszy, bo tylko miesięczny) od dnia urodzenia się dziecka do sądu o rozstrzygnięcie tej kwestii (art. 6 ust. 2). Dziecko, które nabyło obywatelstwo obce w powyższym trybie, może po ukończeniu szesnastu lat, a przed upływem sześciu miesięcy od dnia

³ Dotychczasowy termin jednego miesiąca przewidziany przez ustawę z 1951 r. był zbyt krótki i nie dawał rodzicom możliwości dokładnego rozważenia sprawy.

osiągnięcia pełnoletności nabyć obywatelstwo polskie przez złożenie odpowiedniego oświadczenia przed właściwym organem, przy czym organ ten wyda decyzję o przyjęciu oświadczenia (art. 6 ust. 3). W ten sposób ustawa podniosła granicę wieku dziecka, bo według przepisów ustawy z 8.I.1951 r. mogło ono decydować o swoim obywatelstwie już w wieku 13 lat (nie zawsze mając, rzecz oczywista, dostateczne zrozumienie znaczenia takiej decyzji).

Artykuł 7 ustawy reguluje mogące powstać różne sytuacje na tle obywatelstwa dzieci w razie późniejszego ustalenia obywatelstwa jednego lub obojga rodziców. Zmiany w ustaleniu osoby albo obywatelstwa jednego lub obojga rodziców podlegają uwzględnieniu przy określeniu obywatelstwa dziecka, jeżeli nastąpiły przed upływem roku od dnia urodzenia się dziecka.

Dotyczyć to może np. dziecka znalezionej w Polsce, które z mocy prawa nabyło obywatelstwo polskie, następnie jednak oboje rodzice zostaną ustaleny, przy czym okaże się, że jedno z nich jest obywatelem polskim, a drugie obcym. Na zasadzie art. 6 ustawy rodzice będą mogli w takiej sytuacji dokonać wyboru obywatelstwa dla dziecka. Określony w tym przepisie trzymiesięczny termin liczyć się będzie w tego rodzaju wypadkach od dnia, w którym zmiana została ustalona. Zmiany w ustaleniu osoby ojca, wynikające z orzeczenia sądu wydanego na skutek powództwa o zaprzeczenie ojcostwa lub o unieważnienie uznania, podlegają uwzględnieniu przy określeniu obywatelstwa dziecka aż do czasu uzyskania przez nie pełnoletności.

Jednakże już z chwilą zakończenia przez nie lat 16 zmiana obywatelstwa może nastąpić tylko z a jego zgodą (art. 7 ust. 2).

Nowa ustawa przewiduje w art. 8, że nadanie obywatelstwa polskiego cudzoziemcowi wymaga co najmniej pięcioletniego okresu zamieszkania w Polsce. Jest to zasada powszechnie przyjęta w ustawodawstwie innych państw. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że przepisy ustawy o obywatelstwie państwa polskiego z 20.I.1920 r. uzależniały nabycie naszego obywatelstwa w trybie nadania od przebywania w Polsce przynajmniej 10 lat. Natomiast ustawa z 8.I.1951 r. nie uzależniała nadania od faktu i okresu zamieszkania w Polsce, w związku z czym w praktyce o nadanie obywatelstwa polskiego ubiegały się niektóre osoby nie związane żadnymi więzami rodzinnymi czy też bytowymi z naszym krajem. Przywracając instytucji nadania obywatelstwa polskiego jej szczególne znaczenie, ustawodawca uwzględnił jednocześnie różnorodność sytuacji i warunków, w jakich mogą się znaleźć ubiegający się o jego nadanie, stanowiąc w związku z tym, że w wypadkach szczególnie uzasadnionych można nadać cudzoziemcowi na jego wniosek obywatelstwo polskie mimo braku powyższego warunku 5-letniego zamieszkania w Polsce (z treści ust. 2 art. 8 ustawy wynika ponad wszelką wątpliwość, iż w tych szczególnie uzasadnionych wypadkach obywatelstwo polskie może być nadane nawet cudzoziemcom zamieszkałym za granicą).

Ustawa utrzymała instytucję uznania za obywatela polskiego, znosząc jedynie krepujący przepis co do czasu zamieszkiwania w Pol-

sce od 9.V.1945 r.⁴ Zgodnie z art. 9 może być uznana za obywatela polskiego osoba o nieokreślonym obywatelstwie lub nie mająca żadnego obywatelstwa, jeżeli zamieszkuje w Polsce co najmniej pięć lat. Uznanie za obywatela polskiego może nastąpić wyłącznie na wniosek osoby zainteresowanej i rozciąga się na dzieci uznanego, jeżeli zamieszkują w Polsce. Przepisy o rozciąganiu obywatelstwa na dzieci osób, którym nadano obywatelstwo, stosuje się także do dzieci osób, które uznano za obywateli polskich (art. 9 ust. 4).

Ustawa wprowadza także uproszczony tryb nabycia obywatelstwa polskiego przez cudzoziemkę wskutek zawarcia związku małżeńskiego z obywatelem polskim lub w związku z zawarciem takiego małżeństwa. Cudzoziemka taka nabywa obywatelstwo polskie, jeżeli w ciągu trzech miesięcy od dnia zawarcia małżeństwa złoży odpowiednie oświadczenie przed właściwym organem, przy czym organ ten wyda decyzję o przyjęciu oświadczenia (art. 10). Jest to rozwiązanie zgodne z postanowieniami konwencji o obywatelstwie kobiet zamężnych z 1957 r., stanowiące istotny krok naprzód w porównaniu ze stanem obowiązującym obecnie w tej materii. Na podstawie bowiem przepisów ustawy z 8.I.1951 r. cudzoziemka, która zawarła związek małżeński z obywatelem polskim, może nabyć obywatelstwo polskie tylko w trybie nadania przez Radę Państwa. Nie trzeba podkreślać, że postępowanie wyjaśniające w takich sprawach i skompletowanie wymaganych dokumentów wymagało dość długiego czasu i nakładu pracy. Stąd wynikała konieczność uproszczenia w takich wypadkach postępowania, co też zostało w pełni zrealizowane w omówionych przepisach nowej ustawy.

Ustawa wprowadza również instytucję przywrócenia obywatelstwa. Zgodnie z brzmieniem art. 11 ustawy kobieta, która utraciła obywatelstwo polskie przez nabycie obywatelstwa obcego wskutek zawarcia małżeństwa z cudzoziemcem⁵ lub w związku z zawarciem takiego małżeństwa, odzyskuje obywatelstwo polskie, jeżeli po ustaniu tego małżeństwa lub jego unieważnieniu złoży odpowiednie oświadczenie przed właściwym organem, przy czym organ ten wyda decyzję o przyjęciu oświadczenia.

Ostatnim wreszcie sposobem nabycia obywatelstwa polskiego jest repatriacja. Repatriantem w rozumieniu ustawy jest „cudzoziemiec narodowości lub pochodzenia polskiego, który przybył do Polski z zamiarem osiedlenia się na stałe, uzyskując na to zezwolenie właściwego organu polskiego” (art. 12 ust. 2). Osoby przybywające do Polski jako repatrianci nabywają obywatelstwo polskie z mocy prawa (art. 12 ust. 1).

Przez repatriację nabywają obywatelstwo polskie również dzieci repatriantów pozostające pod ich władzą rodzicielską. Jeżeli jednak repatriantem jest tylko jedno z rodziców, to dziecko nabywa obywatelst-

⁴ Obowiązujące dotychczas w tym zakresie przepisy miały na celu uregulowanie w szczególności sprawy obywatelstwa osób pochodzenia miejscowego, które nie uzyskały stwierdzenia narodowości polskiej.

⁵ Praktycznie chodzić tu będzie przede wszystkim o wypadki zawierania małżeństw w okresie obowiązywania ustawy o obywatelstwie Państwa Polskiego z 20.I.1920 r.

wo polskie jedynie za zgodą drugiego z rodziców, wyrażoną w odpowiednim oświadczeniu złożonym przed właściwym organem polskim. Dzieci pozostające pod opieką nabywają obywatelstwo polskie przez repatriację, jeżeli dokonały jej za zgodą opiekuna wyrażoną w odpowiednim oświadczeniu złożonym przed właściwym organem polskim. Nabycie obywatelstwa polskiego w powyższym trybie przez dzieci repatriantów lub przez dzieci pozostające pod ich opieką, jeżeli ukończyły one 16 lat, może nastąpić wyłącznie za ich zgodą.

Nabycie obywatelstwa w drodze repatriacji możliwe jest tylko raz. Tak więc w razie utraty obywatelstwa polskiego nabytego przez repatriację nie można go nabyć w tym trybie ponownie (art. 12 ust. 6).

Utrata obywatelstwa polskiego

Po względem terytorialnym więź łącząca obywatela z państwem jest nieograniczona, trwa ona bowiem nadal, mimo że obywatel znalazł się poza jego granicami, a więc na morzu lub w obcym kraju; znajduje to swój wyraz m. i. w ochronie dyplomatycznej i konsularnej obywateli przebywających za granicą. Pod względem czasowym natomiast więź ta trwa aż do chwili utraty obywatelstwa. Utrata obywatelstwa polskiego może nastąpić:

- A) przez nabycie obcego obywatelstwa albo
- B) przez pozbawienie obywatelstwa polskiego.

Ad A). Utrata obywatelstwa polskiego następuje z mocy prawa z chwilą nabycia obcego obywatelstwa (art. 13 ust. 1). Nabycie obcego obywatelstwa może nastąpić w zasadzie wyłącznie za zezwoleniem właściwego organu polskiego. Zezwolenie na zmianę obywatelstwa udzielone rodzicom rozciąga się na dzieci pozostające pod ich władzą rodzicielską. Zezwolenie na zmianę obywatelstwa udzielone jednemu z rodziców rozciąga się na dzieci pozostające pod jego władzą rodzicielską tylko wówczas,

- a) gdy drugiemu z rodziców nie przysługuje władza rodzicielska albo
- b) gdy drugie z rodziców nie jest obywatelem polskim albo
- c) będąc obywatelem polskim, wyrazi ono przed właściwym organem zgodę na zmianę obywatelstwa dzieci.

Jeżeli drugie z rodziców, będąc obywatelem polskim, sprzeciwia się zmianie obywatelstwa dzieci albo jeżeli porozumienie się rodziców napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody — każde z rodziców może zwrócić się do sądu o rozstrzygnięcie tej kwestii.

Jednakże zezwolenie na zmianę rozciąga się na dzieci, które ukończyły 16 lat, wyłącznie za ich zgodą.

Ustawa przewiduje również utratę obywatelstwa polskiego w trybie uproszczonym. Zgodnie z art. 14 obywatelka polska, która:

- 1) w myśl prawa obcego nabyła obywatelstwo obce wskutek zawarcia małżeństwa z cudzoziemcem lub w związku z zawarciem takiego małżeństwa albo

- 2) posiadając obywatelstwo obce, nabyła wskutek zawarcia małżeństwa z obywatelem polskim lub w związku z zawarciem takiego małżeństwa obywatelstwo polskie, po czym małżeństwo to ustało lub zostało unieważnione i osoba ta w myśl prawa obcego posiada obywatelstwo obce,

traci obywatelstwo polskie, jeżeli złoży odpowiednie oświadczenie przed właściwym organem polskim, przy czym organ ten wyda decyzję o przyjęciu oświadczenia.

Między obu tymi sposobami utraty obywatelstwa polskiego zachodzą zatem istotne różnice. Mianowicie w drugim z tych wypadków, uregulowanym postanowieniami art. 14 ustawy, utrata obywatelstwa polskiego następuje przez złożenie odpowiedniego oświadczenia, które powinno być przyjęte przez właściwy organ polski. Natomiast w pierwszym wypadku zezwolenie właściwego organu polskiego nie powoduje żadnych bezpośrednich konsekwencji w prawie obywatelstwa osoby zainteresowanej; utrata obywatelstwa nastąpi dopiero wówczas, gdy osoba zainteresowana nabydzie obce obywatelstwo.

Wracając jeszcze do treści art. 14 ustawy, należy podkreślić, że jeżeli obywatelka polska w powyższej sytuacji nie złoży odpowiedniego oświadczenia przed właściwym organem polskim, to zachowuje obywatelstwo polskie. Zgodnie z przepisami naszego prawa nie jest ona w takim wypadku osobą o podwójnym obywatelstwie, albowiem w świetle art. 2 ustawy obywatel polski w myśl prawa polskiego nie może być jednocześnie uznawany za obywatela innego państwa. Jednakże przy ocenie jej sytuacji prawnej za granicą na podstawie obcego prawa mogą wyniknąć kwestie związane z zagadnieniem wielorakiego obywatelstwa, których rozwiązania trzeba będzie wówczas szukać w odpowiednich przepisach kolizyjnych oraz w umowach międzynarodowych.⁶

Ad B). Pozbawienie obywatelstwa stanowi nadzwyczajny sposób utraty obywatelstwa, będący środkiem o charakterze represyjnym. Pozbawionym obywatelstwa polskiego może być tylko obywatel polski, który przebywa za granicą, jeżeli:

- 1) naruszył obowiązek wierności wobec Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,
- 2) działał na szkodę żywotnych interesów PRL,
- 3) nielegalnie opuścił obszar PRL po dniu 9 maja 1945 r.,
- 4) odmówił powrotu do Polski na wezwanie właściwego organu państwowego,
- 5) uchyliła się od wykonania obowiązku wojskowego przewidzianego przez prawo polskie,
- 6) skazany został za granicą za przestępstwo stanowiące zbrodnię popolitą również w rozumieniu prawa polskiego lub jest recydywistą.

⁶ Por. np. konwencję haską z 12.IV.1930 r. dotyczącą konfliktów ustaw w sprawie obywatelstwa (uczestnikiem tej konwencji jest również Polska — Dz. U. z 1937 r. Nr 47, poz. 361).

W razie niemożności doręczenia orzeczenia o pozbawieniu obywatelstwa polskiego do rąk osoby, której to orzeczenie dotyczy, albo jeśli osoba ta odmawia przyjęcia takiego orzeczenia — wywieszenie orzeczenia o pozbawieniu obywatelstwa polskiego w lokalu właściwego urzędu konsularnego w ciągu dni czternastu zastępuje doręczenie (art. 15).

Właściwość organów

Ustawa określa w sposób szczegółowy i wyczerpujący organy właściwe do orzekania w sprawach obywatelstwa polskiego. Art. 16 podkreśla wysoką rangę instytucji nadania, pozbawienia i zezwolenia na zmianę obywatelstwa, utrzymując zasadę orzekania w tych sprawach przez Radę Państwa. W celu jednak uproszczenia i przyspieszenia postępowania w sprawach o zezwolenie na zmianę obywatelstwa polskiego osobom zamieszkałym za granicą ustawa w ust. 3 tegoż art. 16 przewiduje możliwość upoważnienia przez Radę Państwa Ministra Spraw Zagranicznych do udzielania zezwoleń na zmianę obywatelstwa. Rada Państwa może także wyrazić zgodę na przekazanie przez Ministra Spraw Zagranicznych decyzji w tych sprawach kierownikom niektórych urzędów konsularnych.

Zezwolenie na zmianę obywatelstwa polskiego następuje na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, a pozbawienie obywatelstwa — na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych (art. 16 ust. 2). W ten sposób ustawa odciąża Prezesa Rady Ministrów od występowania do Rady Państwa z tego rodzaju wnioskami. Zmiana ta niewątpliwie przyczyni się do znacznego uproszczenia i przyspieszenia trybu załatwiania tego rodzaju spraw. W omawianym przepisie zostały też wyraźnie określone organy, do których należy wносить podania w sprawach o nadanie obywatelstwa polskiego i o zezwolenie na zmianę obywatelstwa. Podania takie były często wnoszone bezpośrednio do Rady Państwa, co powodowało konieczność przekazywania ich organom do spraw wewnętrznych prezydiów powiatowych rad narodowych w celu przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego. Ustawa nakazuje wnoszenie podań przez osoby zamieszkałe w Polsce do organów do spraw wewnętrznych prezydiów powiatowych rad narodowych, a przez osoby zamieszkałe za granicą — do polskich urzędów konsularnych.

O uznaniu za obywatela polskiego orzeka organ do spraw wewnętrznych prezydium wojewódzkiej rady narodowej.

Oświadczenia w sprawach nabycia obywatelstwa w trybie uproszczonym (przewidzianym w wyżej omówionych art. 6 ust. 3, 10 i 11 ustawy) przyjmują (wydają decyzję o przyjęciu) w stosunku do osób zamieszkałych w Polsce organy do spraw wewnętrznych prezydiów powiatowych rad narodowych, a od osób zamieszkałych za granicą polskie urzędy konsularne.

Posiadanie i utratę obywatelstwa stwierdza organ do spraw wewnętrznych prezydium powiatowej rady narodowej (akt deklaratoryjny). Art. 17 w ust. 5 statuuje zasadę właściwości sądów polskich w sprawach wyboru dla dziecka obywatelstwa, jeżeli brak

jest porozumienia między rodzicami (art. 6 ust. 2), lub w kwestii zmiany jego obywatelstwa, gdy drugie z rodziców, będąc obywatelem polskim, sprzeciwia się tej zmianie lub gdy porozumienie się rodziców napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody. Wprawdzie w treści tego przepisu brak na ten temat wyraźnej wzmianki, jednakże przyjąć należy, iż w wypadkach takich zachodzi wyłączna jurysdykcja sądów krajowych. Należy dodać, że wyłączność jurysdykcji sądów krajowych nie musi być wyraźnie oznaczona w ustawie; może ona wynikać ze związku zachodzącego między poszczególnymi postanowieniami ustawy, jak również z istoty danej sprawy.

W interesującym nas wypadku chodzi o sprawy, w których powiązanie stosunku prawnego z istotnymi interesami politycznymi i społecznymi naszego państwa jest tak ściśle, iż wyrok zapadły w jakimkolwiek sądzie zagranicznym nie mógłby być uznany. Wynika to m. i. z istoty zwierzchnictwa personalnego, tj. władzy zwierzchniej, jaką państwo wykonuje w stosunku do swych obywateli. Należy jednak wyrazić żal, że ustawodawca nie podkreślił tej okoliczności *expressis verbis* w treści omawianego przepisu.

O miejscowej właściwości organów do spraw wewnętrznych prezydium rad narodowych decyduje kolejno:

- 1) miejsce zamieszkania osoby, której postępowanie ma dotyczyć,
- 2) miejsce jej pobytu,
- 3) wreszcie miejsce jej ostatniego zamieszkania lub pobytu.

W braku którejkolwiek z tych podstaw (a więc gdy osoba, której postępowanie ma dotyczyć, nigdy nie przebywała w Polsce) właściwy jest organ do spraw wewnętrznych Prezydium Rady Narodowej m. st. Warszawy, jeżeli orzekanie należy do organu stopnia wojewódzkiego, albo organ do spraw wewnętrznych Prezydium Dzielnicowej Rady Narodowej Warszawa-Sródmieście, jeżeli orzekanie należy do organu stopnia powiatowego.

Na tle omawianego przepisu mogą powstać pewne wątpliwości co do znaczenia pobytu jako łącznika uzasadniającego właściwość miejscową określonych organów. W szczególności zachodzi pytanie, czy np. krótkotrwały pobyt turystyczny lub w celu odwiedzenia rodziny w kraju stwarza podstawę uzasadniającą tę właściwość. Aczkolwiek tekst ustawy może przemawiać za najszerszą nawet interpretacją zakresu użytego w nim pojęcia pobytu, to jednak wydaje się, że przede wszystkim ze względów czysto praktycznej natury należałoby dążyć do rozsądnej, zwięzającej jego wykładni. W moim przekonaniu tylko taki pobyt powinien decydować o właściwości określonych organów w sprawach omawianego rodzaju, który łączył się z osiedleniem danej osoby w określonej miejscowości przez jakiś dłuższy czas. Powinno chodzić o znalezienie takiego łącznika, który uzasadniałby właściwość określonych organów przez fakt, iż osoba zainteresowana była przynajmniej jakiś dłuższy czas w ściślejszy sposób powiązana z terytorialnym obszarem jego właściwości. Przy przeciwnej interpretacji tego przepisu moglibyśmy napotkać wiele trudności.

O właściwości miejscowej urzędu konsularnego decyduje przede wszystkim również miejsce zamieszkania osoby, której postępowanie ma dotyczyć, a w jego braku — miejsce pobytu.

Przepisy ustawy dotyczące organów do spraw wewnętrznych prezydiów wojewódzkich rad narodowych stosuje się odpowiednio do organów spraw wewnętrznych prezydiów rad narodowych miast wyłączonych z województw, a przepisy dotyczące organów do spraw wewnętrznych prezydiów powiatowych rad narodowych — do organów do spraw wewnętrznych prezydiów rad narodowych miast stanowiących powiaty i dzielnicowych rad narodowych miast wyłączonych z województw (art. 18 ust. 3 ustawy).

Warto wreszcie na zakończenie tych uwag podkreślić, że ustawa z 8.I.1951 r. nie zawierała szczegółowych przepisów dotyczących właściwości sądów i innych organów w sprawach z zakresu obywatelstwa. Niektóre kwestie z tego zakresu uregulowane były rozporządzeniem Rady Ministrów z 15.I.1951 r. o właściwości władz do orzekania w sprawach obywatelstwa (Dz. U. Nr 4, poz. 30), wydanym na podstawie zarządzonej w niej delegacji ustawowej. Fakt wyczerpującego uregulowania tych kwestii w nowej ustawie ma również jednoznaczną wymowę: podkreślenia wysokiej rangi wszystkich instytucji prawnych składających się na prawo obywatelstwa polskiego.